

שבת ומועד בשביעית

פרקי עיון

מהדורה מורחבת

חיים ישעיהו הדרי

בהוצאת
מכון התורה והארץ
כפר דרום
תש"ס

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

מהדורה שלישית
©
כל הזכויות שמורות
Printed in Israel

סדר ועימוד
א"א 07-6847761

הפקה
מכון התורה והארץ
07-6847325

מכבדם במותם

א"מ א"ל בת"ר א"א
נלב"ע ביום השבת
כ"ה מנ"א תשל"ו

א"מ ר"ד ב"ר י"א
נלב"ע במוצאי שביעית
כ"ד סיון ת"ש ז"ך

בשעתא דישראל נטרין שתא דשמיטה כדקיאות נשמתהון דצדיקיא משתעשעין בגנתא דעדן ואתהדרו חדתין, ועלייהו אתמר "וקוי ד' יחליפו כח" (זה"ת, בהר).

כד מילה אתחדש באורייתא, ונשמתא דנחתא בשבתא אתעסקת באינון מילון חדתין וסלקי לעילא, כל פמליא דלעילא צייתון לההוא מילה (זהר ח"ג קע"ג ע"א).

כבד את אביך ואת אמך. הנה סמך מצוה זו לשבת, והוא כי חייב לחדש ד"ת בשבת, וכשהבן מחדש ד"ת מעטרין את האב בעטרות בעוה"ב, לזה סמך שהרוצה לכבד את אביו ואמו, יזכור ביום השבת ויחדש ד"ת, וזהו כבודם האמת (לקוטי תורה להאריז"ל, פ' יתרו).

ורבינו האריז"ל פירש כי המחדש חידושי תורה בשבת, גורם כבוד גדול לאביו בעוה"ב, כמ"ש הזוה"ק, וזהו שנאמר איש אמו ואביו תיראו, לכבדם ע"י חידושי תורה בשבת, וזהו ואת שבתותי תשמורו ('נחל קדומים" לחיד"א פ' קדושים. וע"ע שם פ' יתרו).

בחזרת הנשמה למקומה שואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרה בתורה וכו' שאם מחדש בתורה מעטרין לאביו באותו עולם, לכן נסמך כבוד למצות שבת. ('שערי תשובה" או"ח ס' ר"ץ סק"ב. והשוה פרוש הגר"א למשלי כט, יז. וראה "לקוטי הלכות" ברסלב, י"ד ח"ב עמ' קנב: כמה עטרות שמעטרין לאביו ולאמו וכו').

* * *

החכמים הקדומים לא היו מחברים אלא לנפשותם (רמב"ם, הקדמה למשנה, הוצאת ראשונים עמ' סב).

* * *

לא טרחתי בו ראשונה אלא לעצמי ולנפשי (רמב"ם באגרת לר' יוסף אבן-עקנין. הוצאת לוי-אפשטיין עמ' מז, מהדורת שילת עמ' ש).

* * *

"אשרי שבא לכאן ותלמודו בידו" כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתובת יד (מהרש"א, בבא-בתרא י, ב).

* * *

נראה שאי-אפשר לצאת ידי חובה בענין חובות הלב, רק אם יסדר ספר לעצמו בלימודים הדרושים לו בזה (הקדמת "מוסר-אביך").

* * *

ההלכות שב"שבת-הארץ" סדרתים לעצמי ("אגרות ראייה" ח"ב עמ' קנד).

* * *

לעצמי הדפסתיו ולא לזולת, אחרי שכתבתי למען לא אשכח (ה"חזון איש" בדורותיו עמ' לו).

* * *

ספרי "חזון-איש" נדפסו בשבילי עצמי, הנני אוהב ללמוד מתוך ספר מודפס (מפי השמועה. השווה: פאר הדור ח"א עמ' רעא).

* * *

הקדמה

עניינה של שנת השמיטה מסתעפים לפרקים רבים. הם מתחלקים לענייני הלכה ואגדה, הוראה למעשה ומחשבה עיונית, מחקרים היסטוריים וכדו'. החבורים על השמיטה, יש ביניהם המתרכזים בנושא אחד, בנקודה אחת הטעונה הבהרה וברור, ויש שהם מתפשטים על פני שטחים שונים. יש שהם על דרך הלקט והמובאות, יש שהם מסוג הספרות הפרשנית, ויש עיונים מקוריים וחדשים. פרקי העיון הבאים להלן יסודם בחלק אחד, המוגדר היטב בתוך מסכת השמיטה – ימי השבת והמועדים שבתוך השנה השביעית.

הדברים באו על דרך ההגות בספרי מחשבה וחסידות, אם כי אי פה ואי שם נופם נוטה לשטחי מקרא והלכה. ראשיתם בשמיטת תשכ"ו ובגאולת עיר דוד שבאה במוצאי אותה שביעית, קיץ תשכ"ז. המשכם בדברים שבע"פ, באזני הכותל, בשמיטת תשל"ג ובימי המלחמה שבאו במוצאי אותה שנת השבע, החל מעצומו של יום-הכיפורים תשל"ד, שעה שעבר שופר אזעקה בארץ. הופעתם בדפוס בקונטרס "שבתה של השביעית" בשמיטת תשמ"מ, כשנוספים עליהם – בתוספת מרובה על הראשונות – עניינים שנתבררו בירושלים שבין החומות. עריכתם המחודשת לדברים שבכתב, בצילו של הכותל, בערב שנת השמיטה תשמ"ז, מתוך אמונה ותקווה לחידוש הלכות מלכים במקהלות ישראל ובשיבתם לנויהם, והמלך על עמדו – במוצאי השביעית – בקריאת פרשיות המחזקות את דת האמת.

למהדורה השניה

לקראת שמיטת תשנ"ד נהגה המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה, ראשה והנהלתה, בעין טובה ונטלה על עצמה את הוצאת המהדורה השניה של הספר. במהדורה זו באו, נוסף על התיקונים וההשלמות, שתי מסות חדשות ב"מועדיה של השביעית", וארבעה מאמרים על פרשיות השבוע באלול של הששית במשבצת ההכנות לשביעית.

ספיחים נוספים, "על שפת השביעית" – השמיטה במשנת בעל "שפת-אמת", שבתורותיו נעשה שימוש רב בחיבור שלפנינו, וקונטרס "פרשיות המלך ביום הקהל" – ייצאו לאור, בעזר עליון, במשך שנת השמיטה הבעל"ט, תוך ציפייה למימוש חזונם של חכמים על הצפוי במוצאי שביעית.

למהדורה השלישית

לא כל מה שעלה במחשבה ונזכר בהקדמה למהדורה השנייה, אכן התבצע. הקונטרס "שפת השביעית" – שנת השבע במשנת בעל שפת אמת" אמנם ראה אור בערב שמיטת תשנ"ד, מה שאין כן הקונטרס "פרשיות המלך ביום הקהל" הנמצא עדיין על האבניים.

לקראת שמיטת תשס"א נטל על עצמו מכון "התורה והארץ" הנאה מקיים בעשיית אזנים לתורת א"י, להיות גם נאה דורש, דהיינו להוציא מהדורה נוספת של פרקי עיון במשנת השביעית.

במהדורה שלפנינו באו, בעזר עליון, תקונים והשלמות ואף מדור חדש: "ספיחיה של השביעית" ובו "שפת השביעית" הנ"ל, וכן "פרי השביעית" על השמיטה בתורת ר' צדוק הכהן, ו"אמרי השביעית", על ההגות בעניני שביעית בדברי האדמו"ר הזקן מגור.

במדור "פרשיותיה של השביעית" צויינו השינויים בסדר התאריכים של קריאת הפרשיות בשנת השמיטה תשס"א.

מפתחות שנשמטו מהמהדורה השניה הורחבו ועודכנו.

ממשנתם של הראשונים למדנו ש"אין מספר לדינים שיש בפירות שביעית" (תוס' סוכה לט, א ד"ה שאין). כיוצא בדבר אף העיון וההגות בפרותיה הרוחניים של השמיטה המתרבים והולכים, בצפיה לגילויים שנכוננו בשיאה של מוצאי שנת שבע.

תוכן הספר

א. שבתה של השביעית

15	עת לשבתותי בשבתותיכם
19	א. מקומה של שבת-בראשית בשביעית
38	ב. תוספת שבת בזמן ובמקום
49	ג. שבת לד' בשמיטת סיני
76	ד. "שתי-שבתות" בשמיטת כספים
85	ה. "שתי-שבתות" במעמד "הקהל"
95	ו. נשמה יתרה לשבת ולארץ
99	ז. אמונה, בטחון ועונג בשבתה של השביעית
102	ח. ברכת השבת והשביעית
108	ט. מתנת ההתחדשות בשבת ובשביעית
112	י. חורבן וגאולה בשבת ובשביעית
123	יא. הכנות לשבת והכנות לשמיטה
139	יב. פרשיות ההכנה והתוספת לשביעית

ב. פרשיותיה של השביעית

157	העיון בחומשי התורה בשנת השמיטה
-----	--------------------------------

159	העיון בספר בראשית בשנת השמיטה
-----	-------------------------------

163	גן עדן בשבת ובשביעית	פרשת בראשית
165	חן השבת והשביעית	פרשת נח
168	טל השבת והשביעית	פרשת לך-לך
170	ראית השבת והשביעית	פרשת וירא
173	תמימות השבת והשביעית	פרשת חיי שרה
176	מתנת השבת והשביעית	פרשת תולדות
178	התפרסות השבת והשביעית	פרשת ויצא
180	נחלת השבת והשביעית	פרשת וישלח
184	שבתה של השביעית בחנוכה	פרשת וישב חנוכה
187	זכור בשבת, בחנוכה, בשביעית	פרשת מקץ זאת חנוכה
189	פני השבת והשביעית	פרשת ויגש

193	אחדות השבת והשביעית	פרשת ויחי
197	העיון בספר שמות בשנת השמיטה	
201	החרות בשבת ובשביעית	פרשת שמות
203	שבת, ר"ח, שביעית	פרשת וארא ר"ח שבט
205	"דבורי" השבת והשביעית	פרשת בא
207	שירת השבת והשביעית	פרשת בשלח ט"ו בשבט
209	הר סיני בשבת ובשביעית	פרשת יתרו
210	כתר השקלים בשבת ובשביעית	פרשת משפטים
213	"עבודת" המשכן לשעה ולדורות	פרשת תרומה
215	מתן חינום בשבת, בשביעית ובפורים	פרשת תצוה זכור
218	תוספת תשובה בשבת ובשביעית	פרשת תשא פרה
220	השבת במשכן ובשביעית	פרשת ויקה"פ החודש
223	העיון בספר ויקרא בשנת השמיטה	
230	מנחת אביב בשביעית	פרשת ויקרא
232	חמץ ומצה בשבת ובשביעית	פרשת צו שבת-הגדול
234	על-גבוליות בשבת ובשביעית	פרשת שמיני
237	נגע, ענג, שבת ושמיטה	פרשת תזריע-מצורע
239	נטע רבעי בשבת ובשביעית	פרשת אחרי-קדושים
241	ספירת העומר בשביעית	פרשת אמור
243	ברית השבת והשביעית	פרשת בהר-בחוקותי
246	העיון בספר במדבר בשנת השמיטה	
252	דגלי השבת והשביעית	פרשת במדבר
254	הברכה בשבת ובשביעית	פרשת נשא
256	מנורת השבת והשביעית	פרשת בהעלותך
258	עץ השבת והשביעית	פרשת שלח
261	פי הארץ בשבת ובשביעית	פרשת קרח
263	באר השבת והשביעית	פרשת חוקת
265	עדות השבת והשביעית	פרשת בלק
267	שלום בשבת ובשביעית	פרשת פנחס
269	מסעות, שבתות, שמיטות	פרשת מטות-מסעי

277	ברכת התוספת בשבת ובשביעית	פרשת דברים
280	הכפילות בשבת ובשביעית	פרשת ואתחנן
282	המן בשבת ובשביעית	פרשת עקב
286	בנים ועבדים בשבת ובשביעית	פרשת ראה
288	שופטים ושוטרים בשבת ובשביעית	פרשת שופטים
291	דרור בשבת ובשביעית	פרשת תצא
293	בכורי השבת והשביעית	פרשת תבוא
295	הכלל והפרט בשבת ובשביעית	פרשת נצבים-וילך
297	תשובת השבת והשביעית	פרשת האזינו
305	דרך השבת והשביעית	פרשת ברכה

ג. מועדיה של השביעית**תורי מועד במחרוזת השביעית****1. חגיגת הרגל בשנת השמיטה****חג הסוכות בשביעית**

325	סוכת גן-עדן
327	סוכת ארץ לא-זרועה
329	האחדות בסוכות
332	קריאת קהלת
338	שמחת בית השואבה
345	סוכת אורו של הליתן
361	התפילה לגשם בשביעית
364	שמחת תורה בשביעית

חג הפסח בשביעית

374	"סדר" השמיטה
376	פה-סח בשביעית
381	חרות בשביעית
383	התפילה לטל בשביעית
389	שביעי של פסח בשביעית

שבת ומועד בשביעית

חג השבועות בשביעית

394	האחדות במתן-תורה ובשמיטה
397	שתי הלחם בשביעית
401	שמיטה בהר סיני

2. ראשית ואחרית בשנה השביעית

413	מלכויות זכרונות, שופרות בראש שנת השבע
433	שופר של שביעית
436	שבת-שבתון בשנת השבת
443	אחרית השנה השביעית
447	קריאת הדרור במוצאי שביעית
457	הפרידה מהסוכה ושמחת-תורה בשלהי שנת השמיטה

ד. ספיחיה של השביעית

467	א. פרי-השביעית
488	ב. שפת-השביעית
577	ג. אמרי-השביעית

621	מפתח מושגים וענינים
627	מפתח מקורות